

AnletsBladet

NR 3

SEPTEMBER 2017

Ordföranden har ordet

Välkomna tillbaks efter en förhoppningsvis skön sommar. Vare sig du har utnyttjat sommaren till att utröna dina anor eller helt och hållet vilat från släktforskning får vi ta tag i hösten med friska krafter.

För egen del har jag kommit överens med min brorson att han ska låta topsa sig och även testa sitt Y-DNA. Det blir en spännande väntan på att få besked om varifrån jag härstammar på faderne-sidan. Detta medför då förstås också att jag måste fördjupa mig i Y-kromosomernas hemliga värld.

I skrivande stund håller styrelsen på och planerar höstens medlemsträffar och det ser lovande ut. Dessutom kör vi favorit i repris - Öppet Hus den 18 november. Hela Broängsgården ska bubbla av aktiviteter. Mer information om detta på annan plats i bladet.

Som vanligt vill vi i styrelsen gärna höra av er. Både med ris och ros (fast mest ros hoppas jag) och funderingar på lämpliga cirklar och föredrag.

Väl mött till en aktiv släktforskarhöst.

Carin

Efterlysning

Dela med dig av dina gamla foton!

På annan plats i bladet har Monica delat med sig av historien bakom en bild. Du har säkert också en intressant bild liggande i gömmorna. Skicka in den till oss tillsammans med några rader om vad bilden visar.

Carin

Medlemsmötet den 10 maj 2017

Calle Lindström har arbetat 30 år på Lindesbergs Lasarett och har historia och släktforskning som sitt stora intresse. Med den bakgrunden föll det sig naturligt att forska om provinsialläkarnas kamp mot epidemier, smuts och elände från 1688 till 1972 då titeln på denna profession ändrades till distriktsläkare.

Tabellverket som numera motsvaras av Statistiska Centralbyrån (SCB) fick år 1749 uppdraget att räkna Sveriges befolkning, vilket då även inkluderade Finland. Det blev något av en chock att resultatet landade på cirka 2 miljoner invånare. Om våra presumtiva fiender skulle få vetskap om detta skulle de kanske våga anfalla Sverige. Detta måste förhindras!

Det blev provinsialläkarnas uppgift att ändra på att 50.000 människor per år dog i olika sjukdomar och det allra hemskaste var att nästan vartannat barn dog före ett års ålder. På 1600-talet fanns ett fåtal "fältskärer" och i början av 1700-talet endast ett tiotal provinsialläkare. Uppdraget blev nu att motverka farsoter, att förbättra folkhälsan och därmed öka befolkningen. Det var också viktigt att göra obduktioner för att fastställa dödsorsaken.

Calle Lindström räknade upp en mängd olika sjukdomar som kunde leda till döden: Kroniska luftvägsbesvär, kroniska magkatarrer, reumatism, nervfeber, rödsot (dysenteri), frossa (malaria), smittkoppor, syfilis, kolera, difteri, lunginflammation, mask, lungshot (tuberkulos), svåra influensor, barnsjuk-

domar och första fallen av polio, som kom i slutet av 1800-talet. Till detta kom olyckor av olika slag som gav frakturer, som inte alltid kunde åtgärdas på ett tillfredsställande sätt. Anmärkningsvärt var att barnen sällan amrades, åtminstone inte på landsbygden, där kvinnorna oftast hade arbeten att utföra. Kanske var detta en av orsakerna till att så många barn dog i späda ålder.

Botkyrka-Salem hade, tack vare en donation 1794, en särställning med anställd sockenläkare som uppbar lön. I de flesta övriga fall hade provinsialläkaren ett helt län att ta hand om.

Läkarnas årsrapporter omfattade inte endast hälsotillståndet, sjukdomar och epidemier utan även väderlek och skördeutfall. Ibland handlade det mer om väder och skörd än om sjukdomar, men det rapporterades även om vaccinatorer, barnmorskor, andra läkare, apotek och eventuella kvacksalvare. Av rapporterna framgår att spritmissbruket var utbrett, det fanns gott om lönnkrogar, okyskheten var allmän vid brucken, slagsmål förekom ofta. Smuts, snusk, ovädrade och ostädade bostäder, samt oordentligheter skyldes helt på

Forts. på sid. 2

Ansv.utgivare: Carin Johansson, Fagerlidsvägen 3, 146 30 Tullinge. tel. 08-778 02 51
Redaktion: Arne Mattsson, Björkvändan 6, 147 33 Tumba. Tel. 08-530 371 16
Monica Andersson, Storskiiftesvägen 53, 145 60 Norsborg. tel. 08-531 779 11
Carin Johansson, Fagerlidsvägen 3, 146 30 Tullinge. tel. 08-778 02 51

Hemsida: www.botvid.org

Våra arrangemang sker i samarbete med

Hemsida: www.sv.se/sv/

FöreningsInfo

BOTVIDSBYGDENS SLÄKTFORSKARFÖRENING

Föreningens adress

Botvidsbygdens Släktforskarförening
c/o Anita Karlsson, Grytstigen 80
147 52 Tumba. Tel. 530 33310,
mobiltfn. 070-331 0916

Hemsida: www.botvid.org

Webbmaster: Mats Johansson, 608 2396

Styrelsen (riktnr. 08)

Ordf. Carin Johansson, 778 0251
V.ordf. Mats Johansson, 608 2396
Sekr: Anita Karlsson, 530 33310
Kassör: Inger Feldhofer tel. 778 2351
Redaktör. Arne Mattsson, 530 37116
Ledamot: Charlotta Eskilson, 778 9814
Ledamot: Inge Andersson, 531 77911
Ledamot: Ulla-Britt Magnusson, 530 35202
Suppl. Arne Mattsson, 530 37116
Suppl. Ingemar Holmsten, 070-718 4637

AnletsBladet

Ansv.utg. Carin Johansson, 778 0251
E-post: carin@medicalservice.se
Red. Arne Mattsson, tel. 530 37116
E-post: armatt@telia.com
Monica Andersson, 531 77911
E-post: monica.andersson@storskiftet.se

Avgifter

Årsavgiften erläggs senast 1 mars.
Medlemsavgift 2017: 200:-
Famijemedlem: 50:-
Plusgiro: 419 06 23-1

Om du flyttar...

Anmäl din nya adress till:
Inger Feldhofer tel. 778 2351
E-post: inger@feldhofer.se

Styrelsen informerar

Styrelsemöten

Höstens styrelsemöten kommer att hållas onsdagarna den 27/9, 25/10, 22/11.

Medlemsträffar

Höstens medlemsträffar blir den 20/9, 18/10, 8/11, samt 18/11 (öppet hus).
Läs mer under kalendarium på sid. 3.

AnletsBladet

söker medförfattare

Snart är det dags för nästa AnletsBlad och till dess behöver vi material. Artiklar, korta eller långa, smånotiser s.k "fynd" under forskningen m.m. Vässta pennan och skriv-tidningen är till för Dig!

Redaktörerna

Medlemsmötet...forts. från sid. 1

odugliga kvinnor. Från något ställe rapporterades om ett stort antal idioter som ansågs bero på inavel.

Efter denna intressanta och informativa presentation, kan jag inte annat än förundras över att vi som lyssnade på detta har anfäder som alla lyckats ta sig förbi alla blindskären, i form av krig, umbäranden och epidemier, till fertil ålder, med resultatet att vi lever här idag. Svindlande!

Den som vill fördjupa sig ytterligare i detta eländiga men intressanta område kan gå in på <http://www.ep.liu.se/databases/medhist/> eller googla på "Medicinhistoriska databasen".

Tack till Calle Lindström.

Ulla Comérus

Forskarrummets öppettider

Följande onsdagar under våren 2017 är forskarrummet i Broängsgården, Falkvägen 42, Tumba öppet.

13 sept (13-17)	27 sept (13-17)
4 okt (18-21)	11 okt (13-17)
25 okt (13-17)	1 nov (18-21)
15 nov (13-17)	22 nov (13-17)
29 nov (18-21)	6 dec (13-17)

Översta raden: Rut -08, ERIK 1875, Signhild -05
Mitten: Märta -12, MARIA 1883, Göte -10
Nederst: Aina -21, Alva -23, Maj -18, Gun -16.

En bild berättar!

DNA-träff

Denna bild fick jag för många år sedan av en syssling. Hennes mamma är med på bilden, Maj, längst fram i rutig klänning. Morfadern, Erik Emanuel, överst i mitten, är bror till min farfar.

I maj förra året sände jag in DNA-test och fick ett napp som var ganska nära. Kvinnan är dotter till en syssling till mig och han (det var alltså hennes far) är kusin till den syssling som jag fick kortet av. – Hänger ni med fortfarande? – Och hans mamma, DNA-träffens farmor, är lilla Aina, längst fram till vänster på kortet. Min nya DNA-släkting hade aldrig sett detta kort och blev jätteglad när hon fick det. Visst är världen bra liten?

Bild och text: Monica Andersson

Studiebesök på Riksarkivet den 27 april

Riksarkivet består sedan 2010 av Riksarkivet, Krigsarkivet och Landsarkiven. Det var Axel Oxenstierna (1583-1654) som år 1618 gav ut en Kansliordning: hur man sköter ”riksens arkivum”. En föredömligt kort skrift på 1½ sida, som kom att bli basen för den arkivlag vi har idag.

Man har haft arkiv sedan ”urminnes tider”; först på slottet Tre Kronor och efter slottsbranden 1697 i Stenbockska palatset på Riddarholmen. När det nya slottet stod klart 1754 flyttades arkivet ånyo till slottet, sedan till Riddarholmen igen 1891, i det då nybyggda Riksarkivet. Sedan 1968 finns Riksarkivet i Marieberg. Det är endast en liten del av byggnaden som syns ovan jord. Det finns 6 våningar under jord med cirka 8 hyllmil arkiv, bestående av papper och pergament. Det finns också elektroniska arkiv. Efter genomgången i föreläsningssalen tog Karin Borgkvist Ljung oss med till ett visningsrum där hon visade och berättade om några intressanta arkivalier. Det äldsta var från Stora Kopparbergs gruva, ett brev med sigill från 1200-talet, samt en karta över gruvan i en sorts 3D-format från 1500-talet.

Karin visade också brev från och till drottning Kristina när hon levde i Rom. I arkiven finns också Greta Gustavsson ansökan om att få byta efternamn till

Garbo. Den ansökan gjordes av Gretas mamma, eftersom Greta fortfarande var omyndig.

Förra statsrådet Ulla Lindström har lämnat in sitt arkiv till Riksarkivet. Det består bl.a av hennes mycket personliga och frispråkiga dagböcker, samt skällebrev hon fick från svenska folket då hon vägrade att niga för drottning Elisabeth på statsbesöket i Sverige 1956.

En mantalslängd i tegelstensformat låg till grund för ett litet föredrag om skatter. Gå gärna in på Riksarkivets hemsida: ra.se och botanisera.

Text: Monica Andersson

Foto: Ingemar Magnusson

Rapport från släktforskar dagarna i Halmstad

Text och foto: Mats Johansson

På stämman valdes Roger Lönnebjör in som ny styrelseledamot efter Arne Sörlöv. I övrigt är styrelsesammansättningen oförändrad. Det fanns några motioner och stämman beslutade att Släktforskningens dag ska flyttas från tredje söndagen i mars till en dag i slutet av januari eller början av februari för att möjliggöra att nya intresserade ska kunna gå kurser under våren. Premiumprojektet (en databasportal som var tänkt att ersätta alla CD/DVD-skivor) ändrar sin inriktning till att förbundet i stället diskuterar ett samarbete med Arkiv Digital och att förbundets egna produkter erbjuds via portalen. Förbundet avser även att se över möjligheterna att ordna utbildningar knutna till förbundets handböcker, främst när dessa ges ut.

Släktforskar dagarna som i år genomfördes i Halmstad drog totalt 5400 besökare ganska jämt fördelat mellan lördagen och söndagen. Massor med föreningar och företag ställde ut och sålde

sina produkter, och det genomfördes massor med olika föredrag. Populärast var nog DNA där Family Tree DNA genomförde över 400 topsningar. Stockholms Stadsarkiv släppte Rotemannen 3 som är en ny version som nu är komplett med alla som bodde i Stockholm 1878-1926. Den kommer att finnas på en av datorerna i vårt forskarrum i höst. Den får även sällskap av förbundets nya handbok ”Släktforska om Sjöfolk”. Har du inte besökt dessa dagar tidigare så missa inte det nästa år då Släktforskar dagarna är i Växjö 1-2 september. □

Vid stämman, som leddes av Hallands landshövding 1997-2004 Karin Starrin, deltog representanter för 141 av förbundets 170 medlemsföreningar.

KALENDARIUM

Möteslokal: Broängsgården, Falkvägen 42, Tumba. Buss 715 avgår från Tumba C och stannar utanför lokalen.

20/9 kl. 19.00 Medlemsträff

”Ryssar, sachsare, danskar och kosacker – krigsfångar i Sverige under stora nordiska kriget.”

De flesta känner nog till de karoliner som hamnade i rysk fångenskap men få har lika bra koll på alla krigsfångar som visades i Sverige under samma tid.

Håkan Henriksson kommer till oss och berättar denna för många okända historia.

Kaffe serveras från kl 18.30.

Entré 20:-. Icke medlemmar 40:-.

18/10 kl. 19.00 Medlemsträff

Vi fortsätter att berätta om kvinnor i historien och har bjudit in **Kristina Wennerlund Eriksson** som berättar under titeln ”Kvinnlig fältskär – en yrkesmöjlighet i ett land i fred?” Hon kommer även att tala om kvinnliga kirurger. Kvinnliga läkare fanns det gott om, Karolina Widerström och Nanna Schwartz är väl de mest kända, men de var medicinare. Kirurgi var det mest manliga som fanns – då och nu. □

Kaffe serveras från kl. 18.30.

Entré 20:-, Icke medlemmar 40:-.

8/11 Studiebesök

Julius hus är namnet på en fastighet vid Bondegatan 21 A. Den uppfördes av Julius Westerdahl, som var ägare till Öhmans Spisbrödsfabrik.

Paradvåningen, huvudsakligen på planet tre trappor upp, har under 00-talet omsorgsfullt rustats upp på ett antikvariskt sätt och inretts i skick från tidigt 1900-tal i samarbete med Stockholms stadsmuseum.

Eftersom antalet platser är begränsat till 20 st. kommer medlemmar att ges företräde.

Samling: Bondegatan 21A kl. 1745

Föranmälan görs till inger@feldhofer.se senast 1/11. Det finns hiss men du måste anmäla att du vill använda den. Av säkerhetsskäl kan de endast ta emot en rullator/visning.

18/11 kl. 10-15 Öppet Hus

För tredje året i rad hålls hela Broängsgården öppen för olika släktforskaraktiviteter. Kaffe och smörgås finns tillgängligt under dagen. Välkommen!

Vad arbetade de med ?

Sappör:

En soldat som utför lättare befästningsarbeten. Sappörerna tillhörde från början artilleriet men fördes senare över till ingenjörstrupperna.

Sumprunkare:

För att fiskhandlarna skulle kunna sälja färsk fisk höll han fisksumparna i rörelse för att syresätta vattnet och hålla fiskarna vid liv. Det var ett hårt arbete eftersom fisksumparna måste hållas i rörelse dygnet runt.

Birkarl:

Birkarlar var handelsmän som sedan början av 1300-talet verkade i Torne, Lule och Pite lappmarker.

Gelbgjutare:

Gjuter föremål t.ex ljuskronor eller ljusstakar, i mässing eller annan gul metall (från tyskans ord för gul=gelb).

Saffianmakare:

Saffian är ett mjukt och fint läder som tillverkas av gethud. Det används t.ex till inbindning av böcker. Saffianmakaren var den som beredde skinnen.

Böckare, bycklare:

Gammal benämning på tunnbindare. Denne tillverkar tunnor och laggkärl.

Bönhas:

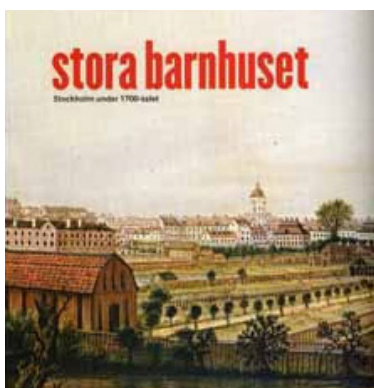
Det var en obehörig hantverkare som utövade ett hantverk utan att tillhöra något skrå. Detta var förbjudet och straffades med böter. Ännu idag kan man höra uttrycket och då menar man en hantverkare utan en ordentlig utbildning.

Förskärare:

Även kallad tranchermästare. Hans uppgift var att skära upp och servera olika maträtter till gästerna vid banketter vid hoven och hos de adliga och furstliga familjerna.

Sjukmoder:

Fanns på Stora Barnhuset i Stockholm. Hon hade ansvar för de sjuka barnen och för sjukvårdsavdelningen. En sjukmoder rekryterades oftast bland änkor eller döttrar till präster.

Kontingent-, genantborgare:

Detta var en person som sysslade med handel, import och export i stor skala. Han hade tillstånd att bedriva grosshandel utan att tillhöra något skrå. Han betalade en avgift, kontingent, som baserades på hans omsättning.

Yttravessare:

Han var en arbetare vid de syd-norrländska sågverken som inte bodde vid sågen eller bruket. Yttravessaren hade sin bostad "på bygden" och ibland en liten jordplätt där han odlade lite grödor till husbehov.

Källa: Wikipedia. Text: Monica Andersson

Korsmässan

Under korsmässan 14 september ansågs svalorna fara iväg. Potatisen bör tas upp ur marken. I Halland hette det att alla grindar och dammar ska öppnas. I den tidiga och ortodoxa kristenheten firas dagen till minne av invigningen av Helliga gravens kyrka, en dag som också tillägnas korset som helig symbol. I det svenska bondesamhället är det synnerligen tveksamt om dagen haft någon större religiös betydelse.

Källa: Årets dagar. Nordiska Muséet

Några genvägar i forskningen

1) Anteckna faddrarna vid barnets dop. Notera särskilt de med samma patronymikon som föräldrarna eller de som bor i andra församlingar.

2) Plötsligt är den familj du följer struken i husförhörslängden utan att deras nya vistelseort anges. Den återfinns inte i utflyttningslängden (om sådan finns) och rimligen har de flyttat inom socknen. Det går då fortare att skumma en födelsebok än att blada igenom en omfattande husförhörslängd. Om hustrun är i barnafödande ålder kan man gå igenom t.ex. fem år i födelseboken och se om familjen fått något ytterligare barn.

3) Samma princip som ovan kan användas om familjen flyttar till en socken utan inflyttningslängd.

4) Notera giftoman om denne anges i vigsel-eller lysningsbok. Om brudens ursprung är dunkelt kan denne vara en ledtråd till lösningen.

5) Din ålderstigna ana är struken i husförhörslängden men återfinns inte i dödboken eller utflyttningslängden. Titta om den återfinns på fattighuset. Om inte är det dags att följa barnen och hoppas att föräldern flyttat till någon av dem.

6) Din ana anges vara född i Stockholm men kan bara följas bakåt till mitten av tonåren i en församling långt borta från huvudstaden. Sannolikt har du då träffat på ett barnhusbarn.

7) Ska man blada en husförhörslängd framifrån eller bakifrån? Det är en smaksak men börjar man bakifrån blir det tydligare hur mycket som återstår att gå igenom. Grundprincipen är sedan att söka efter det som är ovanligast. Födelseår kan skifta i längderna så ibland är ett ovanligare namn lättare att hitta.

8) När en anfader eller anmoder dör och efterlämnar minderåriga barn kan man ha hjälp av en bouppteckning för att se vem som blir målsman för de omyndiga barnen. Viktiga ledtrådar kan även finnas i fastighetsinnehav eller bland personer som har lånat ut eller själva varit skyldiga pengar.

9) Din ana uppges vara född i eller inflyttad från en viss församling men kan inte återfinnas där. Leta då i annexförsamlingar eller närliggande församlingar. Gränserna för församlingar och socknar kan också ändras över tid.

Källa: Saxat ur Camilla Erikssons text i Anknytningen nr 4 2014.